СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 року № 4651-VI. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#n1140 (дата звернення: 13.10.2026).
2. Кишакевич Л., Стефанів Н., «Судді ВП ВС проаналізували судову практику щодо допустимості OSINT-доказів у кримінальних провадженнях» від 16.06.2026 р., URL: https://supreme.court.gov.ua/supreme/pres-centr/news/2049153/
3. Постанова Верховного Суду від 30.04.2025 року у справі № 357/7533/22. URL:https://reyestr.court.gov.ua/Review/127050202
4. Постанова Об'єднаної палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 29.03.2021 у справі № 554/5090/16-к. URL: https://reyestr.court.gov.ua/Review/95848991
5. Романюк В. В., Абламський С. Є. Критерії допустимості цифрових (електронних) доказів у кримінальному процесі. Право і безпека. 2024. № 2 (93). С. 140–150. URL: file:///C:/Users/Admin/Downloads/goncharuk

Лубська М.О., здобувач
Науковий керівник: Тищенко Ю.В.,
кандидат юридичних наук, доцент,
Державний торговельно-економічний університет

ОСОБЛИВОСТІ УКЛАДЕННЯ ТА РОЗІРВАННЯ ШЛЮБІВ З ІНОЗЕМНИМ ЕЛЕМЕНТОМ В УКРАЇНІ

В сучасних умовах транскордонних зв'язків між людьми, все частіше трапляються випадки укладання шлюбів з іноземцями. Саме тому питання укладення та розірвання таких шлюбів сьогодні надзвичайно актуальні.

Головним нормативно-правовим актом, який детально впорядковує колізійне регулювання сімейних відносин в Україні, є Закон України «Про міжнародне приватне право» [1]. Відповідно до статті 55 цього Закону, право на укладення шлюбу визначається особистим законом (lex personalis) кожного з осіб, які подають заяву про реєстрацію шлюбу. Особистим законом фізичної особи за загальним правилом вважається право держави, громадянство якої вона має [1].

Це означає, що іноземний громадянин при бажанні укласти шлюб в Україні повинен відповідати вимогам свого національного законодавства щодо досягнення шлюбного віку, відсутності спорідненості та інших перешкод. Водночас закон встановлює імперативну норму: при укладенні шлюбу в Україні обов'язково мають дотримуватися положення Сімейного кодексу України щодо підстав недійсності шлюбу та загальних перешкод (наприклад, принцип моногамії, добровільність та відсутність близького родинного зв'язку) [3].

Форма укладення шлюбу в Україні підпорядковується загальновизнаному колізійному принципу lex loci celebrationis (право місця укладання шлюбу), закріпленому у статті 56 Закону України «Про міжнародне приватне право» [1]. Це означає, що реєстрація шлюбу між громадянином України та іноземцем обов'язково здійснюється за законодавством України органами Державної реєстрації актів цивільного стану. Іноземець зобов'язаний надати пакет легалізованих документів (таких як: паспорт, довідку про сімейний стан, за необхідності – документ про розірвання попереднього шлюбу з апостилем або консульською легалізацією), перекладених українською мовою та нотаріально посвідчених.

Аналіз правового регулювання зарубіжних країн свідчить про відсутність єдиного підходу до визначення правоздатності та дієздатності осіб при укладенні «міжнародного» шлюбу. У країнах світу застосовуються різні колізійні прив'язки: закон громадянства (lex patriae), який діє в Німеччині, Іспанії, Бельгії, Італії; закон місця проживання (доміцилій), що використовується у Великій Британії, Австралії та Новій Зеландії; а також змішані форми

прив'язок (Франція, Болгарія). Крім того, у США та країнах Латинської Америки визначальним є закон місця укладення шлюбу (lex loci celebrationis) [2, с. 2].

Окрему увагу в міжнародному приватному праві приділяють консульським шлюбам. Згідно зі статтею 57 Закону України «Про міжнародне приватне право», шлюб між громадянами іноземної держави може бути укладений в дипломатичному представництві або консульській установі цієї держави в Україні, якщо обидві особи на момент реєстрації були громадянами держави, яку представляє консул [1].

Процедура розірвання шлюбу, ускладненого іноземним елементом, є значно складнішою. Відповідно до статті 60 Закону України «Про міжнародне приватне право», розірвання шлюбу та його правові наслідки визначаються спільним особистим законом подружжя. За відсутності спільного громадянства застосовується право держави, у якій подружжя мало останнє спільне місце проживання, за умови, що хоча б один із них все ще там проживає, або право держави, з якою подружжя має найтісніший зв'язок [1].

Якщо жодна із зазначених прив'язок не може бути використана, застосовується закон суду (lex fori), тобто право України [1]. Можливість застосування закону суду відіграє захисну роль для громадян України, гарантуючи їм безперешкодне право на розірвання шлюбу в національних судах.

Процесуальний порядок розірвання шлюбу з іноземцем судами регулюється Цивільним процесуальним кодексом України [4]. Водночас на практиці виникає багато проблем, серед яких найскладнішим є належне повідомлення відповідача-іноземця, що проживає за кордоном. Оформлення та пересилання судових документів через міжнародні канали часто затягує розгляд справ на тривалий час.

Непорозуміння у сучасному міжнародному приватному праві виникає довкола вимоги щодо статі осіб, які одружуються. В Україні стаття 51 Конституції та стаття 21 Сімейного кодексу чітко визначають шлюб як союз жінки та чоловіка [2, с. 3; 3]. Водночас стаття 58 Закону України «Про міжнародне приватне право» передбачає дійсність в Україні шлюбів між громадянами України та іноземцями, укладених за кордоном за іноземним правом, за умови дотримання підстав недійсності за Сімейним кодексом [2, с. 4]. Оскільки 28 країн світу легалізували одностатеві шлюби, а ще 14 запровадили інститут реєстрованих цивільних партнерств, на практиці виникає складна проблема щодо визнання правових наслідків таких союзів, укладених за кордоном [2, с. 4].

Отже, укладення та розірвання шлюбів з іноземним елементом в Україні має певні особливості, адже в таких випадках потрібно враховувати законодавство різних держав. Як показує дослідження цієї теми, найбільше питань виникає щодо визначення права, яке застосовується до шлюбу, та процедури його розірвання, особливо коли один із подружжя перебуває за кордоном. Вважаємо, що для вирішення цих проблем необхідно вдосконалювати законодавство та спрощувати відповідні процедури. Це дозволить уникнути зайвих труднощів і забезпечити належний захист прав людей, які перебувають у шлюбних відносинах з іноземним елементом.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про міжнародне приватне право : Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2005. № 32. Ст. 422.

2. Ткаченко В. Колізійні питання реалізації права на шлюб у міжнародному приватному праві. *Правовий часопис Донбасу*. 2020. № 6. С. 47–52. DOI: https://doi.org/10.32849.

3. Сімейний кодекс України : Закон України від 10 січня 2002 р. № 2947-III. *Відомості Верховної Ради України*. 2002. № 21-22. Ст. 135.

4. Цивільний процесуальний кодекс України : Закон України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 40-41, 42. Ст. 492.